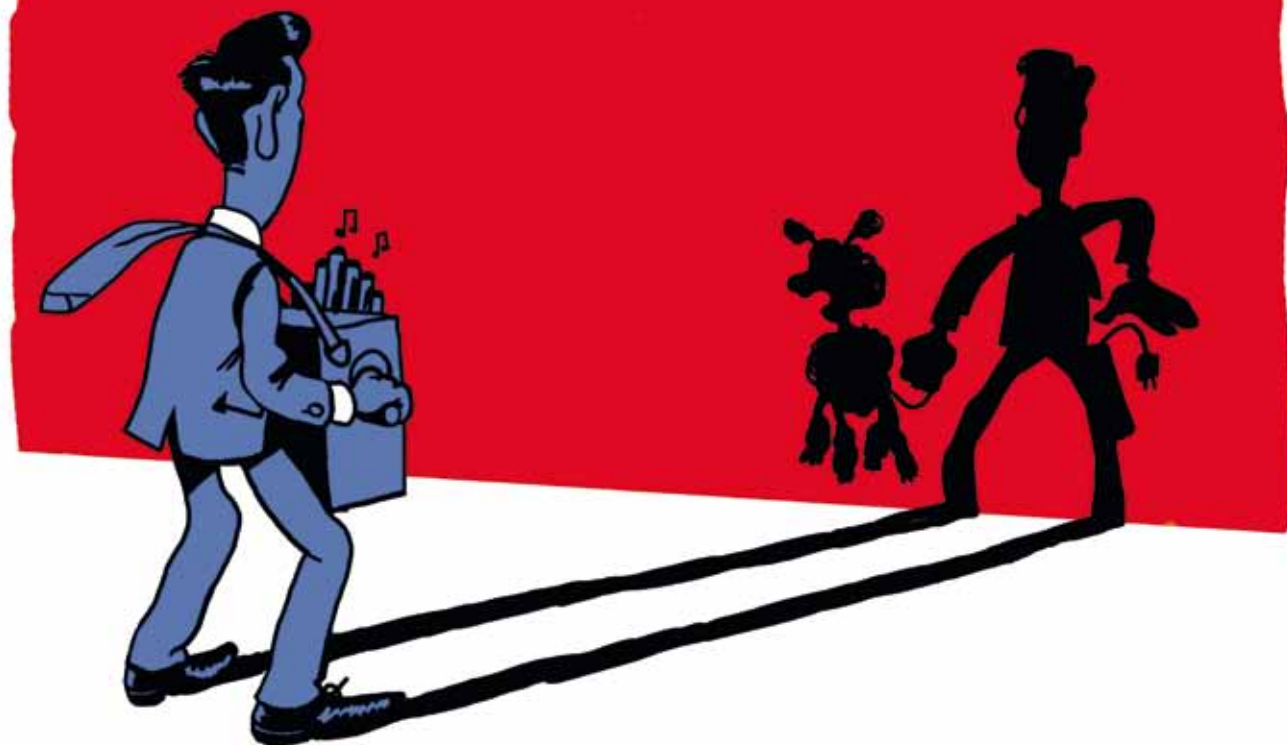

Vol op het orgel

Metaforen in verkiezingstijd

Illustratie: Matthijs Sluiter

Door alle perikelen rond het tweede kabinet-Rutte zou je bijna vergeten wat daaraan voorafging: een felle verkiezingsstrijd, waarin we werden bestookt met retoriek, en dan vooral met beeldspraak. Welke metaforen hoorden we zoal? En hoe werkten ze? Een terugblik.

Erik van der Spek

“De afgelopen decennia zijn wij getuige van de langzame erosie van onze vrijheid en onafhankelijkheid. Een trots volk zwemt een fuik binnen die steeds knellender wordt. We zijn erin gelokt door progressieve elites die ons welvaart beloofden en ons bang maakten voor het alternatief: economische ondergang en oorlog. Wie zich verzet, kan rekenen op de grijsgedraaide langspeelplaat van linkse journalisten en linkse politici: die is xenofob, populist, of wil zich verschuilen achter de dijken. Liefst alle drie.”

U hebt het misschien wel herkend: dit is een fragment uit het programma waarmee de PVV de afgelopen zomer de verkiezingen in ging. Het is een wat extreem voorbeeld, maar het laat duidelijk zien hoezeer de verpakking van politieke standpunten steeds belangrijker

wordt. De krachtige soundbite verdringt het goed onderbouwde voorstel, en pakkende vergelijkingen en metaforen spelen daarbij een hoofdrol: de “erosie” van onze vrijheid, een “fuik” die “steeds knellender” wordt, de “grijsgedraaide langspeelplaat” en de oer-Nederlandse “dijken”. En de PVV staat daarin niet alleen. Alle politici gingen ook bij deze jongste verkiezingen weer ‘vol op het orgel’ – om maar eens een andere veelgehoorde metafoor te gebruiken.

■ BEDRIJFSPOEDEL

Dat metaforen in de politiek zo populair zijn, is niet vreemd. Het gaat er immers vaak over abstracte onderwerpen. Bezuinigingen, sociale zekerheid, overheid versus marktwerking, eerlijk delen: het zijn belangrijke thema's, maar ze laten het hart van de gemiddelde kiezer niet sneller kloppen. Metaforen helpen het

debat te verlevendigen en geven er kleur aan. Maar nog belangrijker: metaforen brengen de discussie terug tot eenvoudige, overzichtelijke tegenstellingen. Je kunt sociale zekerheid voorstellen als een vangnet, maar ook als een valkuil. Natuurlijk is zo'n metafoor een simplificatie, maar het werkt wel. Paul de Krom, tot voor kort staatssecretaris van Sociale Zaken, zei het zo: “Een vangnet is bedoeld om mensen in geval van nood op te vangen, en niet om ze onnodig gevangen te houden.”

In gesproken taal, in debatten en toespraken, zijn metaforen niet meer weg te denken. Wilders maakte er school mee. Eén voorbeeld uit vele: Wilders noemde de toenmalige PvdA-fractie leider Job Cohen een “bedrijfspoezel”, die aan het lijntje tegen een boom mocht plassen. De bedrijfspoezel, de hedendaagse variant van het schoothondje, deed het goed als oneliner in het journaal, bij programma's als *De wereld draait door* en de discussiefora op internet. Wilders slaagde er daarmee in de kiezer een omgedraaide wereld voor te houden: niet de PVV, maar de PvdA was de echte gedoogpartner van het kabinet. Daarmee kon Wilders zich distantiëren van het beleid van Rutte I, met name van het Europeabeleid.